

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 483/2011-31

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 22. februára 2012 v senáte zloženom z predsedu Petra Brňáka a zo sudcov Milana Ľalíka a Marianny Mochnáčovej prerokoval sťažnosť D. D., B., zastúpeného JUDr. M. T., advokátom Advokátskej kancelárie T., s. r. o., B., vo veci porušenia jeho práva na spravodlivý proces podľa čl. 5 ods. 4 v spojení s čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, základného práva na vyjadrenie sa ku všetkým dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a na rovnosť účastníkov v konaní podľa čl. 47 ods. 3 v spojení s čl. 17 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky procesným postupom a uznesením Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 4 Tpo 23/2011 z 21. septembra 2011 a takto

r o z h o d o l :

1. Právo D. D. na spravodlivý proces podľa čl. 5 ods. 4 v spojení s čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a základné právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky

uznesením Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 4 Tpo 23/2011 z 21. septembra 2011 porušené bolo.

2. Uznesenie Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 4 Tpo 23/2011 z 21. septembra 2011 zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie.

3. Krajský súd v Banskej Bystrici je povinný uhradiť D. D. trovy právneho zastúpenia v sume 303,31 € (slovom tristoti eur a tridsaťjeden centov) na účet jeho právneho zástupcu JUDr. M. T. v lehote dvoch mesiacov od doručenia nálezu.

4. Vo zvyšku sťažnosti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 17. októbra 2011 doručená a 18. novembra 2011 doplnená sťažnosť D. D. (ďalej len „sťažovateľ“), ktorou sa domáhal zrušenia v záhlaví označeného rozhodnutia Krajského súdu v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) a uznesenia Okresného súdu Banská Bystrica (ďalej len „okresný súd“), lebo nimi malo byť porušené jeho právo na spravodlivý proces podľa čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a základné právo na vyjadrenie sa ku všetkým dôkazom a na rovnosť účastníkov v konaní podľa čl. 48 ods. 2 a čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj právo na zákonné rozhodnutie o väzbe podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a čl. 5 ods. 4 dohovoru.

2. Sťažovateľ namietal, že krajský súd sa v napadnutom uznesení vôbec nezaoberal jeho argumentmi uvedenými v písomnej sťažnosti z 20. septembra 2011 proti písomnému rozhodnutiu okresného súdu o vzatí do väzby doručenému 22. septembra 2011, a to len preto, že už 21. septembra 2011 rozhodol na neverejnom zasadnutí bez relevantných podkladov a skutočných dôvodov, ktoré uviedol v sťažnosti podanej v zákonnej 3-dňovej lehote, počítanej od vynesenia rozhodnutia okresného súdu (15. septembra 2011).

3. Sťažovateľ preto navrhol, aby ústavný súd konštatoval porušenie označených práv, napadnuté uznesenia krajského súdu a okresného súdu zrušil a priznal mu náhradu trov konania v sume 303,31 €; zároveň žiadal o prednostné vybavenie sťažnosti, pretože napadnutými rozhodnutiami došlo k najzávažnejšiemu zásahu do jeho osobnej slobody.

4. Ústavný súd sťažnosť predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí senátu 7. decembra 2011 podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), vo vzťahu k napadnutému rozhodnutiu krajského súdu ju prijal na ďalšie konanie a vo vzťahu k uzneseniu okresného súdu ju pre neprípustnosť podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde odmietol.

5. Na výzvu ústavného súdu sa k sťažnosti vyjadril predseda krajského súdu, ktorý v podstate odkázal na obsah napadnutého uznesenia s tým, že obhajca sťažovateľa po zahlásení blanketnej sťažnosti po vyhlásení prvostupňového rozhodnutia o jeho vzatí do väzby mohol túto zdôvodniť tak, ako mu to ukladá § 189 ods. 3 Trestného poriadku. Žiadal preto sťažnosť zamietnuť a súhlasil s upustením od ústneho pojednávania; s neverejným pojednávaním súhlasil aj sťažovateľ.

6. Ústavný súd po preskúmaní veci dospel k záveru, že ústavná sťažnosť sťažovateľa je sčasti dôvodná.

7. Ústavný súd ustálene judikuje, že jeho úlohou je len ochrana ústavnosti (čl. 124 ústavy). Preto do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov môže zasiahnuť len vtedy, ak boli právoplatným rozhodnutím týchto orgánov verejnej moci porušené sťažovateľove základné práva či slobody chránené ústavným poriadkom Slovenskej republiky, pretože tieto práva a slobody vymedzujú nielen rámec normatívneho obsahu aplikovaných právnych noriem, ale tiež rámec ich ústavne konformnej interpretácie a aplikácie.

8. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti namietal hlavne porušenie svojho práva na spravodlivý proces, lebo v úvodnej časti citované uznesenie krajského súdu bolo vydané na základe ústavne nekonformného výkladu procesných pravidiel o jeho prítomnosti a o vplyve ako obvineného na konaní pred odvolacím súdom, kde by mu bola vytvorená reálna možnosť predniesť všetky námietky, ktoré mal proti dôvodom uznesenia okresného súdu o jeho vzatí do väzby po jeho vyhlásení a doručení v písomnej forme.

9. Ústavnoprávny základ práva na súdnu ochranu a spravodlivý proces je obsiahnutý v čl. 6 ods. 1 dohovoru, právo na osobnú účasť na súdnom konaní a právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom je garantované čl. 48 ods. 2 ústavy.

10. Účasť potencionálne dotknutej osoby na súdnom konaní patrí medzi dôležité záruky ochrany základných práv, pretože vytvorenie priestoru na účinné vznesenie námietok (v kontradiktórnej schéme konania) najlepšie zaistí ochranu základných práv, ktorá je z hľadiska fair procesu prvotným účelom súdneho konania.

11. Inštitucionálne garantovaná možnosť dotknutých osôb návrhmi a námietkami účinne participovať na súdnom procese patrí medzi elementárne pravidlá súdneho riešenia sporov (porov. Hart, H. L. A.: Pojem práva. Praha: Prostor 2001, s. 162). Inými slovami, súd nemôže dospieť k relevantnému zisteniu bez dodržania základných procesných náležitostí, ku ktorým je potrebné radiť hlavne bezprostrednosť, kontradiktórnosť a ústnosť. Tieto kritériá vyplývajúce z postulátu fair procesu je potrebné vzťahovať na akékoľvek rozhodovanie, ktorým sú dotknuté subjektívne práva a povinnosti účastníkov konania. V trestnom konaní nadobúdajú na význame o to viac, lebo samotné trestné stíhanie a prípadne z neho vzišlý trest (väzba) predstavujú vážny zásah do osobnej slobody jednotlivca a vyvolávajú aj ďalšie dôsledky pre osobný život a životný osud jednotlivca.

12. Právo obvineného osobne sa zúčastniť konania pred súdom a právo byť vypočutý je tak potrebné považovať za základný prvok práva na spravodlivý proces. Pritom vypočutím nemožno rozumieť len výsluch obvineného vykonaný k jednotlivým dôkazom, ale musí mu byť daná príležitosť jednak účinne uplatňovať námietky a argumenty, ktoré sú

spôsobilé ovplyvniť rozhodovanie súdu o otázkach podozrenia zo spáchania trestnej činnosti, viny či väzby (trestu) a s ktorými sa súd musí v rozhodnutí náležite vysporiadať, a jednak sa vyjadrovať a vyvracať návrhy a dôkazy prednesené prokurátorom. Na uplatnenie základného práva zúčastniť sa konania pred súdom a byť vypočutý majú súdy povinnosť obvinenému vytvoriť patričný priestor. Len takto vykonané konanie možno považovať za súladné s nárokmi vyplývajúcimi zo samotnej podstaty fair procesu.

13. Tieto inštitucionálne záruky spravodlivého procesu treba aplikovať na konanie pred všetkými inštanciami v prípade, že autoritatívne rozhodujú o väzbe, vine či treste, t. j. nielen pred okresným súdom, ale tiež na konanie pred odvolacím, prípadne dovolacím súdom, v ktorom sú riešené rozhodujúce otázky pre uvedené konkrétne opatrenia proti obvinenému opätovne preskúmané [porov. rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci Helmes v. Švédsko z 29. októbra 1991, či Belzink v. Poľsko z 25. marca 1998]. V označených veciach ESLP konštatoval, že v prípade, keď je opätovne preskúmaná otázka viny (podozrenia) obvineného alebo otázky, ktoré majú pre obvineného celkom zásadný význam pre ukladané opatrenia, je z hľadiska spravodlivého procesu v zmysle čl. 6 ods. 1 a ods. 3 písm. c) dohovoru nevyhnutné, aby sa obvinený osobne zúčastnil konania pred odvolacím súdom a bola mu tak daná príležitosť a vytvorená možnosť osobne sa hájiť (aj spoločne so svojím právnym zástupcom) a vyjadriť sa k meritu veci.

14. V rovine posudzovaného prípadu ústavný súd konštatuje, že vo svetle už predostretých hľadísk zistil porušenie sťažovateľom označených základných práv a slobôd zo strany krajského súdu pri rozhodovaní o jeho sťažnosti, resp. v konaní, ktoré predchádzalo vyneseniu napadnutého uznesenia, a to v tom smere, že mu odvolací súd nevytvoril potrebný priestor na obhajobu, keď o podanej ústnej sťažnosti obvineného (sťažovateľa) po vyhlásení uznesenia okresného súdu (15. septembra 2011) o jeho vzatí do väzby rozhodol skôr (21. septembra 2011), než sa oboznámil s jej písomnými dôvodmi, ktoré súdu odoslal 20. septembra 2011, t. j. včas, tretí pracovný deň od vyhlásenia rozhodnutia okresného súdu o jeho vzatí do väzby.

15. Ústavnému súdu preto nezostáva než len konštatovať, že samotný už popísaný postup krajského súdu, ktorým sťažovateľovi znemožnil obhajobu konkrétnych námietok proti uzneseniu okresného súdu, a to prakticky bez akéhokoľvek relevantného odôvodnenia, nemôže z hľadiska predostretých kritérií spravodlivého procesu obstáť. Jeho spôsob konania a rozhodovania o sťažnosti obvineného sa ústavnému súdu javí ako rýdzo formalistický, nezohľadňujúci ani judikatúru ESĽP a postrádajúci akúkoľvek vecnú a logickú argumentáciu, preto ústavnej sťažnosti vyhovel. Námietku predsedu krajského súdu, že sťažovateľ mal od 15. septembra 2011, keď mu bolo uznesenie okresného súdu za jeho prítomnosti oznámené vyhlásením, dostatok času na písomné odôvodnenie sťažnosti do rozhodovania o nej, treba totiž odmietnuť ako bezpredmetnú a nesprávnu; povinnosť doručiť opis rozhodnutia a reakciu naň by sa tak javila ako samoúčelná.

16. Obvineného na podanie sťažnosti proti takému uzneseniu v trestnom konaní, ktoré treba v písomnej forme doručiť, nemožno nútiť na podanie sťažnosti skôr, než mu uplynie zákonná lehota na jej podanie, resp. než sa oboznámi s písomným vyhotovením uznesenia, proti ktorému táto sťažnosť smeruje.

Preto, ak obvinenému sťažovateľovi v konaní o opravnom prostriedku nebol daný priestor na spochybnenie právnej a skutkovej úvahy súdu prvého stupňa obsiahnutej v písomnom odôvodnení uznesenia, došlo tým k porušeniu jeho práva na spravodlivý proces podľa čl. 5 ods. 4 v spojení s čl. 6 ods. 1 dohovoru a práva na obhajobu podľa čl. 48 ods. 2 v spojení s čl. 50 ods. 3 ústavy.

17. Článok 5 ods. 4 dohovoru zaisťuje každému, kto bol zatknutý alebo zadržaný, právo podať návrh na začatie konania, v ktorom by súd vykonal kontrolu dodržiavania procesných a hmotnoprávných podmienok nevyhnutných pre zákonnosť zbavenia slobody. Hoci konanie uvedené v čl. 5 ods. 4 dohovoru nemusí byť vždy sprevádzané zárukami v zmysle čl. 6 ods. 1 dohovoru pre trestné konanie, je nutné, aby týmto zárukám vyhovovalo aspoň vo vzťahu ku kontradiktórnosti a verejnosti konania a v rámci neho aj k právu obvineného byť vypočutý pred súdom, resp. predniesť konkrétne skutočnosti v zákonom určenej dobe na príslušnom súde. Opak by svedčil pre záver, že písomné vyhotovenie

sťažnosti súdneho rozhodnutia by nebolo potrebné vôbec doručovať, čo je záver zjavne nesprávny a ústavne neudržateľný.

Preto ani zahlásenie sťažnosti do zápisnice bezprostredne po vyhlásení uznesenia nesmie obvinenému znemožniť písomne reagovať v rámci opravného konania na právnu a skutkovú argumentáciu súdu I. stupňa, uvedenú spravidla v odôvodnení napadnutého uznesenia. V takom prípade je potrebné obvinenému poskytnúť na písomné doplnenie jeho sťažnosti primeranú (zákonnú) dobu, ktorej dĺžku treba prispôbiť povahe vydávaného rozhodnutia v danom type konania (hoci aj väzobnom).

18. Ústavný súd vedený doktrínou minimalizácie zásahov ústavného súdu do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov dospel k záveru, že pre nápravu zásahov do základných práv a slobôd sťažovateľa je namieste zrušiť rozhodnutie krajského súdu len z uvedených dôvodov; po jeho zrušení musí krajský súd zabezpečiť všetky ústavou a dohovorom garantované práva a slobody sťažovateľa, a to aj s prihliadnutím na fair proces v jeho časovej dimenzii (po kasačnom zásahu ústavného súdu) vo vzťahu k väzobným veciam.

Preto vo zvyšujúcej časti ústavný súd sťažnosti nevyhovel, lebo sa opodstatnenosťou v nej vznesených námietok bude zaoberať krajský súd.

Ústavný súd pri rozhodovaní o trovách požadovaných právny zástupcom vychádzal z § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde a priznal sťažovateľovi žiadanú sumu 303,31 €. Túto sumu je povinný krajský súd zaplatiť na účet jeho právneho zástupcu, a to v lehote 2 mesiacov od doručenia nálezu (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 Občianskeho súdneho poriadku).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. februára 2012